

ÇEVRE SOSYOLOJİSİ

ÜNİTE 5

KÜRESEL ÇEVRE HAREKETİ
Ayça MUTLUCAN

ÇEVRECİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞ GEREKÇESİ

- **Çevreci hareket**, XIX. Y.y.'da ortaya çıkan ve XX. Y.y'da yoğunlaşan çevre sorunlarına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- **En üst düzeye ulaşmış** olan insanın insan tarafından ve doğanın insan tarafından sömürülmesi veya toplumsal yaşamdaki derin kriz, toplumsal tarihte yeni bir dönemin başlangıcını ifade etmektedir.
- **Post-modernizm** olarak da adlandırılan bu yeni dönem aynı zamanda *kriz dönemi* olarak da adlandırılır.
- **Bu krize** siyasal ve toplumsal anlamda *kapitalizmin meşruiyet krizidenmiştir*.
- **Çevresel kriz**, endüstrileşme ve teknolojinin sonucunda ortaya çıkan çevresel sorunların yeni teknolojiler kullanılarak çözülememesi, hatta yeni teknolojilerin çevresel sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirmesini ifade eder.
- **Post-modernizm**, insan ile doğal çevre arasında bir sömürü ilişkisi yerine bütüncül ve saygıya dayalı bir ilişki önerir.
  - **Post-modern düşünce**, post-modern şartların gerçek bir çevreci düşünce ile birlikte modernite düşüncesine gerçek bir alternatif oluşturabileceğini öne sürer.
  - **Post-modernizm**, toplumun yeni bir çağın eşiğinde olduğunu ve *çevresel sorunların ve çevresel değerlerin* bu yeni çağın en önemli özelliklerinden birini oluşturduğunu öne sürer.
- **Çevrecilik** modern endüstriyel toplumun egemen toplumsal paradigmasına karşı alternatif olarak ortaya çıkmıştır.
- **Bir ideoloji olarak çevrecilik** insanın doğa ile olan ilişkilerini değiştirme olasılığını kapsayan bir inanç sistemidir.
- **Bir ideoloji olarak çevrecilik**, aynı zamanda toplumun çevre ile olan ilişkilerinin nasıl olduğuna ve doğayı nasıl algıladığına ilişkin bir kavramsallaştırmadır.
- **Endüstriyel toplumda çevrecilik ise** doğal çevrenin toplum tarafından korunmasını; doğal çevre içinde, fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı ve esenlikli bir yaşantıyı ifade etmektedir.
- **Tarihsel süreçte**, bir toplumsal hareket ve politik ideoloji olarak çevrecilik, insan merkezlikten doğa merkezliğe doğru evrimsel bir değişim göstermiştir.
- **Çevrecilik ilk ortaya çıktığı** dönemde *insan merkezli (anthropocentric)* bir içeriğe sahiptir.
  - **Bu anlamıyla çevrecilik**, doğal çevrenin sonuç olarak insan mutluluğu ve refahı için araçsallık taşıdığını kabul eder.
- **Buna karşın doğa merkezli çevrecilik (ecocentrism)** ise doğanın, insan varlığı ve refahından bağımsız olarak kendi başına bir varlık alanı olduğunu ve dolayısıyla, varolma hakkı olduğunu kabul eder.
- **Çevrecilik**, özellikle ABD'de çevreciliğin insan merkezli formu olan doğal kaynakların korunması hareketi olarak ortaya çıkmış ve daha sonraları doğa merkezliğe doğru bir evrim göstermiştir.
- **Ekolojik modernleşme**, ekonomik ilkelerin, ekolojik ilkeleri temel ölçüt olarak benimsemesini ifade eder.
- **Ekolojik modernleşme düşüncesi**, özellikle *Hollanda, İskandinav ülkeleri, Almanya, Kanada, Avusturalya ve Yeni Zelanda* gibi ülkelerde oldukça yoğun bir şekilde tartışılmakta ve kısmen uygulama olanağı da bulabilmektedir.
- **Küreselleşme aşaması** her toplumun küresel çevresel sorunlardan farklı biçimlerde etkilendiğini ve her toplumun kendine özgü farklı bir çevrecilik biçimleri oluşturduğunu ifade eder.

KÜRESEL BİR HAREKET OLARAK ÇEVRECİLİK

- **Küresel çevreci hareketin** "gevşek" denebilecek bir örgütlenme yapısında olduğu görülür.
  - **Buna göre** çevre hareketi içinde yer alanlar, gönüllülük ilkesine göre, hareket içinde yer alırlar; atta çoğunlukla hareket bir çevre sorunu ortaya çıktığında, bu soruna dikkat çekmek için bir araya gelir ve sorun gündemden düştüğünde de dağılır
  - **Çevreci hareketin üyeleri** arasında çoğunlukla siyasi görüş açısından benzerlikler görülmekle birlikte, siyasi görüş birlikteliği çevreci hareket için bir zorunluluk değildir.
- **Çevreci hareket** genellikle, özgürlükler temeline dayalı olarak örgütlenir.
  - **Bu bağlamda**, daha çok siyasi, toplumsal ve etnik olarak azınlıkta olanların siyasi ve toplumsal ve cinsel haklarını da savunabilir.
- **ABD’de** çevreci hareket genellikle *case oriented* denilen bir yapıdadır.
  - **Bunun anlamı**, çevreci hareketi oluşturanlar bir çevre sorunu ortaya çıktığında, söz konusu sorunu gündeme getirmek ve olası çözüm yollarını bulmak amacıyla bir araya gelir ve söz konusu çevre sorunu gündemden düştüğünde, başka bir çevre sorunu ortaya çıkıncaya kadar dağılırlar.
  - **Aralarında** politik bir işbirliği ağı yoktur, bir politik partide örgütlenmiş değildir.
  - **Bununla birlikte** ABD’de çevresel duyarlılığı yüksek olanların genellikle Demokrat Partiyi destekledikleri bilinmektedir.
- **Avrupa’da** çevre hareketi ise daha çok politik bir hareket niteliğindedir.
  - **Avrupa ülkelerinin** hemen hemen hepsinde "Yeşiller Partisi" adıyla örgütlenmiş olan siyasal partiler vardır ve çevreci hareket bu partiler çerçevesinde, siyasal hareket olarak örgütlenmiştir.
  - **Avrupa’da** Yeşiller Partisi oldukça örgütlü bir şekilde siyasi arenada yer alarak, çevre politikalarının belirlenmesinde ve uygulamasında oldukça etkili ve başarılı olmuştur.
- **Gelişmekte olan ülkelerdeki** çevreci harekete baktığımızda ise, bu ülkelerde çevresel faktörler öncelikli faktörler olarak değerlendirilmediğinden, çevreci hareket bu ülkelerde oldukça zayıf ve etkisiz bir konumdadır ve küresel desteğe sahip değildir.
  - **Ekonomik kalkınmaya** ilişkin faktörlere, çevresel faktörler feda edilmektedir.
- **Küresel çevreci hareketin** iki önemli temsilcisi, **Greenpeace** ve **Yeşiller Hareketidir**.
  - **Her iki çevreci** harekette aslen *anti nükleer hareketler* olarak ortaya çıkmıştır.
- **Küresel çevre sorunlarından** en bilinen ve etkili olanları, küresel ısınma ve küresel iklim değişikliği ve bunun sonucu olan, ozon tabakasındaki incelme ve bunun etkileri, ormansızlaşma, çölleşme, kuraklık, nükleer risk ve tehdit olarak sayılabilir.
- **Küreselleşme** aslen ekonomik bir kavram olup, dünya ekonomisinin giderek ulusal sınırları aşarak ya da bir ölçüde anlamsızlaştırarak, önce bölgesel daha sonra da giderek tek biçim küresel bir yapıya bürünmesini ifade etmektedir.
  - **Ekonomik, Toplumsal, Kültürel ve Çevresel boyutları da vardır.**
  - **Toplumsal anlamda**, ulusallıkla çerçevelenmiş toplumların ötesinde, artık küresel bir toplumdaki söz edilmektedir.
  - **Kültürel anlamda**, tüm dünyadaki toplumların tükettiği ortak kültürel değerlerden söz edilmektedir.(Dünyanın her yanında aynı film, müzik, kitap, moda aynı anda popüler olup aynı anda popülerliğini yitirebilmektedir.)
  - **Çevresel sorunların** küreselleşmesi özellikle de küresel ısınma ile birlikte, doğal çevrenin(dünyanın) aslında tek ve ulusal sınırlarla bölünemez bir küre olduğunun farkına varılmıştır.

Greenpeace (Yeşil Barış)

- **Greenpeace** ilk olarak **1970’lerin başında Kanada’da** ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

- **Bu hareketin** bilinen *ilk eylemi/olayı* ise **15 Eylül 1971’de** ABD’nin, Kanada-ABD sınırlarında yer alan *Aleutians’daki Amchitka* adasında gerçekleştirilmek istenen ikinci nükleer denemeye karşı bir protesto hareketidir.
- **Greenpeace Kurucuları:** *Dorothy, Marie, Ben, Irving Stowe, Dorothy Metcalfe ve Bon Hunter.*

Greenpeace Hareketinin Temel İlkeleri

- 1- Çevresel bozulmanın aktif(etkin) fakat barışçıl tanığı olmak.
  - 2- Kamuoyu oluşturmak için şiddet içermeyen bir tartışma ortamı yaratmak.
  - 3- Çevreye karşı tehditleri ortaya çıkartmak.
  - 4- Oluşturulacak olan çözüm önerilerinin toplumda açık, katılımlı tartışmalarda üretilmesi.
  - 5- Politik ve ticari kaynaklardan maddi anlamda bağımsız olmak.
- **Greenpeace eylem biçimi** genelde, çevreye zarar veren eylemlerin engellenmeye çalışılması şeklindedir.
    - **Eylemciler genellikle** kendilerini ilgili eylemi yürüten binanın kapısına zincirler ya da yüksek binalara afiş ya da pankartlar asarak konuya dikkat çekmeye çalışırlar.
    - **Bunun yanında** ilgili eylemlerin engellenmesine yönelik, özellikle balina avcısı gemilerin önünü kesmek, ya da hareketini engellemek gibi eylemlerde bulunurlar.

Greenpeace’in Eylemleri

- **Uluslararası Greenpeace hareketi;** *İklim değişikliği, ormanlık alanlar, okyanuslar, tarım, zehirli atıkların yol açtığı kirlenme, nükleer ve barış ve silahsızlanma* ana başlıklarıdır.
  - **Bu kampanyalarını** uluslararası koordinasyon, ulusal ve yerel örgütlenmelerin çaba ve destekleri ile yürütmektedir.

İklim değişikliği	Enerji devrimi, petrol, “dost” enformasyon teknolojileri, kömürün kullanılmaması, iklimsel etkiler, buzul alanları, çözüm önerileri
Ormanlık alanlar	Tehditler, çözümler, Endonezya, Amazon, Kongo yağmur ormanları
Okyanuslar	“Gökkuşuğu savaşçısı,” denizlerin korunması, kutup okyanusları, ton balığının aşırı avlanması ve yanlış avlanma, balinalar, deniz ürünleri
Tarım	Tarım konusundaki sorunlar ve çözüm önerileri
Zehirli atıklar	Su kirlenmesi, yeşil elektronik
Nükleer	Nükleer güvenlik, nükleer atıklar, nükleer sızdırmazlık, Çernobil felaketi
Barış ve silahsızlanma	Nükleer silahların yasaklanması, bu konudaki çözüm önerileri

- **Greenpeace** denizlerdeki çalışmaları, *Rainbow Warriors (Gökkuşuğu Savaşçıları)* adlı tekne ile yapmakta ve bu yüzden Greenpeace gönüllüleri kendilerini gökkuşuğu savaşçıları olarak adlandırmaktadırlar.

Gökkuşığı savaşçısı terimi Hint mitolojisinden gelmektedir. Bu mitolojiye göre doğa bir canlı olarak algılanmakta ve bundan dolayı zaman zaman hasta olmaktadır. Doğa hastalandığında onu iyileştiren de gökkuşığı savaşçısıdır. Bundan dolayı *Greenpeace* gönüllüleri kendilerini, günümüzde hastalanan doğayı iyileştirecek olan gökkuşığı savaşçıları (*rainbow warriors*) olarak görürler.

BOB HUNTER

- **Greenpeace** hareketinin kurucusu Kanadalı bir çevre eylemcisi olan Bon Hunter'dır.
- **1941'de Kanada'da** doğmuş, **2005** yılında ölmüştür.
- **Hunter'ın** *Warriors of the Rainbow (Gökkuşığı Savaşçıları)* adlı bir eseri vardır.

DAVIT MCTAGGERT

- **2 Haziran** 1932'de Kanada'da doğmuştur. 23 Mart 2001'de geçirdiği trafik kazası sonucu ölmüştür.
- **Greenpeace hareketinin** uluslararası yapıya bürünmesini sağlamıştır.
- **Kendisi** bir iş adamı ve çevre gönüllüsüdür.
- **1972** yılında Fransa'nın Pasifik Okyanusunda gerçekleştirdiği nükleer denemelere karşı oldukça ses getiren eylemlerde bulunmuş, Fransız hükümeti ile çok ciddi sorunlar yaşamıştır.

Yeşiller Partisi ve Yeşiller Hareketi

- **Yeşiller hareketi**, *çevre hareketinin politik bir hareket olarak örgütlenmesinin ve politik arenada çevresel değerlerin savunulması* ilkesini benimser.
- **Yeşiller hareketinin en genel temel prensibi:** *"Küresel düzeyde düşün, yerel hareket et."*
- **Özellikle Avrupa** ülkelerinde belirgin ve hissedilir bir örgütlenme yapısına sahip olan Yeşiller Hareketi, Avrupa ülkelerinin bir çoğunda parlamentoda temsil edilmekte ve bu anlamda ülkenin politik yapısı üzerinde doğrudan müdahalede bulunabilmektedir.
- **Avrupa ülkelerinde** Yeşiller Partilerinin bir üst örgütlenme organı niteliğindeki **Avrupa Yeşiller Partisi**, uluslararası çevreci örgütlenmenin en belirgin görünümünü oluşturmaktadır.
- **Ayrıca** Yeşiller Hareketinin ve partilerinin uluslararası örgütlenmesini ifade eden **Küresel Yeşil İlişkiler Ağından** söz etmek gerekir.
- **Avrupa'da** *Yeşil Politik Hareketler*, Avrupa'nın soğuk savaş döneminde ikiye bölünmesiyle ortaya çıkmış ve **1970'lerin ortasındaki petrol krizi ile** ivme kazanmıştır.
  - **Bu dönemde** ekonomik büyüme ve kalkınma artık sürdürülemez hale gelmiş ve endüstrinin işleyiş yapısı, dünyayı ve insanları birçok çevresel, toplumsal ve ekonomik tehlikelerin içine sokmuştur.
- **Yeşiller Hareketi'ne** birçok sosyal hareket kaynaklık etmiştir; *Çevreciler, nükleer karşıtları, feministler, şiddet karşıtı barışseverler, özgürlük ve insana hakları savunucuları ve 3. dünyada görülen açlık ve yoksulluk ile sömürgeciliğe karşı mücadele verenler* Yeşiller Hareketinin kurucuları olmuşlardır.
- **En etkili** olduğu ülke **Almanyadır**.
- **Avrupa Yeşiller temel hedefi;** *barışçıl, eşitlikçi ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir dünyada, özgür, demokratik ve sosyal bir Avrupa yaratmaktır.*
- **Yeşiller**, *adalet, kişi ve vatandaşlık hakları, dayanışma, sürdürülebilirlik, her bireyin nasıl yaşamak istediğine ilişkin olarak kendi kararını özgürce verebileceği* değerleri savunur.
- **Avrupa Yeşiller Partisi** işbirliği çalışmalarına **1980'lerin** başlarında başlamışlar ve ilk işbirliği organı **1984** yılında kurulmuştur.

- **Bu işbirliği organı 1993** yılında *Avrupa Yeşiller Partiler Federasyonuna* dönüşmüş ve **2004** yılında da daha derin ve geniş bir işbirliğini gerçekleştirmek için Avrupa Yeşiller Partisini kurmuştur.

Avrupa Yeşiller Partisi'nin Temel İlkeleri

- 1- Çevresel sorumluluk(en temel ilkedir):** Sosyo-kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi anlamına gelir.
- 2- Kendi geleceğini belirleme:** Bireysel özerklik ve kapsayıcı demokrasi.
  - Bireysel Özerklik: Cinsiyet, etnik köken, din, dil, sosyal köken ayrımı gözetmeksizin tüm insanların kendi bireysel tercihleri seçme ve bu tercihlerini gerçekleştirme özgürlüğü
  - Kapsayıcı Demokrasi: Tüm vatandaşlar kesinlikle eşittir ve tüm politik karar akma süreçlerine eşit katılma hakkına sahiptir.
- 3- Genişletilmiş adalet:** cinsler arasında eşitlik, kuşaklar arasında adalet ve küresel adalet anlamına gelmektedir.
- 4- Farklılıklara saygı:** Kültürel zenginliğin farkına varmak. Farklı olanın tolere edilmesi ve farklı olana saygı duymak.
- 5- Şiddet karşıtlığı ve sürdürülebilir gelişmedir(en önemli ilkelerinden biri):** Aile içinde şiddet karşıtlığı, küresel boyuta savaşlara kadar her düzeyde şiddete, çatışmaya ve savaşa karşı olmak.
  - **Biz dünyayı çocuklarımızdan ödünç aldık** sloganı "Kuşaklar Arası Adalet" ifade eder.
  - **Küresel Adalet:** İçinde yaşadığımız dünyada karşılıklı bağımlılık içinde olduğumuzu ve dolayısıyla kaynakların adil bir şekilde dağılımının sağlanması gerektiğini ifade eder.
  - **Sosyal Adalet:** Herkesin eğitim, iş ve politik katılım gibi temel yaşamsal kaynaklara ulaşabilmesini ifade eder.

ÜNİTE SON